

PRAWNE I POLITYCZNE UWARUNKOWANIA FUNKCJONOWANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ

Adrian Rosłon
UPH Siedlce, Polska
e-mail: adrian-roslon@wp.pl

Abstrakt: Jednym z dokonań obecnego rządu, które współcześnie żyjącemu Polakowi kojarzy się z obozem Prawa i Sprawiedliwości, jest powołanie Wojsk Obrony Terytorialnej. Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) – obecnie – to jeden z pięciu rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Celem artykułu jest przedstawienie istoty Wojsk Obrony Terytorialnej, a także ukazania celów oraz funkcji Wojsk Obrony Terytorialnej, jak również przesłanek do ich utworzenia i dokumentu, który owe wojska powołał. Artykuł jest pierwszym tekstem wchodzącym w skład cyklu artykułów o tematyce związanej z Wojskami Obrony Terytorialnej, przygotowywanych przez autora niniejszej publikacji.

Słowa kluczowe: Wojska Obrony Terytorialnej, Obrona Terytorialna, terytorialiści, bezpieczeństwo, Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

Legal and political determinants of the functioning of the Territorial Defense Forces

Adrian Rosłon
UPH Siedlce, Poland
e-mail: adrian-roslon@wp.pl.

Abstract: One of the achievements of the current government, by the contemporary living Poles associated with the Law and Justice party, is the establishment of the Territorial Defense Force. The Territorial Defense Force (TDF; Polish - WOT) - currently - is one of five military branches of Armed Forces of the Republic of Poland. The purpose of the article is to present the essence of the Territorial Defense Forces, to show the objectives, functions of the Territorial Defense Force, reasons for its creation, and the document, thanks to which these troops have been established. The article is the first text in the series of articles on subjects related to the Territorial Defense Forces, prepared by the author of this publication.

Keywords: Territorial Defense Forces, Territorial Defense, Territorials, Security, Armed Forces of the Republic of Poland.

Wprowadzenie

Od kilkudziesięciu lat podejmowano w Polsce wysiłki aby zorganizować obronę terytorialną, na wzór zachodnich organizacji proobronnych.

Aby można było w sposób holistyczny pojąć ideę Obrony Terytorialnej RP, a przede wszystkim pojąć dokładnie jej znaczenie, należy zapoznać się z terminologią związaną z Wojskami Obrony Terytorialnej. W kolejnych tekstach z cyklu artykułów autora o tematyce Wojsk Obrony Terytorialnej, zostaną

przybliżone takie pojęcia jak: bezpieczeństwo, obronność, Obrona Terytorialna, stan nadzwyczajny, stan klęski żywiołowej oraz inne, związane z tematyką Wojsk Obrony Terytorialnej.

Istota Wojsk Obrony Terytorialnej

Wojska Obrony Terytorialnej (WOT) to jeden z pięciu rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, do których należą:

- Wojska Lądowe,
- Siły Powietrzne,
- Marynarka Wojenna,
- Wojska Specjalne.

Przed włączeniem Wojsk Obrony Terytorialnej do kręgu pięciu rodzajów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, wojska obrony terytorialnej funkcjonowały, jako „część sił zbrojnych przeznaczona do prowadzenia działań taktycznych na obszarze kraju. Stanowiły je jednostki ogólnego przeznaczenia oraz ochrony i obrony obiektów, formowane i wykorzystywane do samodzielnego prowadzenia walki, wsparcia działań wojsk operacyjnych oraz działań humanitarnych” [2018/akapit 1/*Wojska obrony terytorialnej*].

Z kolei w Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego [wydanie 6, z 2008 r.], odnajdziemy definicję która traktuje Wojska Obrony Terytorialnej, jako część sił zbrojnych, która przewidziana jest do realizowania powierzonych im zadań z zakresu obrony i ochrony określonych obszarów, znajdujących się na terytorium kraju. Stanowią je jednostki ogólnowojskowe, a także rodzaje wojsk, które formowane są z miejscowych zasobów, jak również rezerw osobowych, z przeznaczeniem w dużej mierze do prowadzenia regularnych oraz nieregularnych działań bojowych na obszarze, za który są odpowiedzialne. Wojska Obrony Terytorialnej przeznaczone są również do wsparcia wojsk operacyjnych, a także do udzielania pomocy w akcjach ratunkowych obronie cywilnej [*Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, 2008, s. 167, Warszawa: AON, wydanie szóste]. Wojska obrony terytorialnej to „militarny komponent nowoczesnych struktur wojskowych, które powiązane z systemem niemilitarnym w decydujący sposób wpływają na efektywność obrony narodowej” [*Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, 2002, s. 145, Warszawa: AON, wydanie drugie]. Taką definicję znajdziemy również w Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, natomiast znajduje się ona w wydaniu 2 z 2002 roku.

Przesłanki tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej

Fakt, iż Polska jest członkiem NATO, Unii Europejskiej, jak również ONZ nie daje pewności, iż w sytuacji bezpośredniego zagrożenia, Polska i jego obywatele mogą czuć się bezpieczni. Konflikt na wschodzie Ukrainy oraz aneksja Krymu przez Rosję spowodowały zmianę myślenia o bezpieczeństwie Polski i Polaków.

Przejawem antyamerykańskiej propagandy jest stwierdzenie, iż w razie konfliktu Polski z Rosją, RP pozostanie sama bez wsparcia. Przeciwnicy sojuszu z USA podają za przykład treść art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego – Traktat Północnoatlantycki (zwanego także traktatem o NATO), który brzmi: „Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, uznanego na mocy artykułu 51 Karty Narodów Zjednoczonych, udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie, jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania **jakie uzna za konieczne**, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego. O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa” *Traktat Północnoatlantycki*, art. 5].

Na uwagę zasługuje stwierdzenie **jakie uzna za konieczne**. Dowolność w interpretacji tego artykułu, powoduje więc obawy i zmusza do myślenia. Należy przypuszczać, iż bezpośrednią reakcją obecnego rządu Prawa i Sprawiedliwości, na poczynania Rosji względem Ukrainy, było powołanie Wojsk Obrony Terytorialnej.

Cel tworzenia Wojska Obrony Terytorialnej

Zwiększenie poziomu potencjału obronnego (ochronnego) całego państwa jest według autora najważniejszym celem [Jakubczak, 2014, s. 290-291] tworzenia Wojsk Obrony Terytorialnej. Podobne stanowisko, względem WOT, odnaleźć można w książce R. Jakubczaka, pt.: *Współczesne Wojska Obrony Terytorialnej* [Jakubczak, 2014, s. 290].

Powyższy cel oraz cele funkcjonalne Wojsk Obrony Terytorialnej wynikają, bezpośrednio, m.in. z celu strategicznego obrony Polski.

Cele funkcjonalne WOT różnią się w czasie pokoju, w okresie kryzysu oraz w trakcie wojny.

Cele Wojsk Obrony Terytorialnej w czasie pokoju:

- Tworzenie, jak i utrzymanie siły obronnej Polski, poprzez masowe szkolenie poborowych oraz rezerwy, z jednoczesnym wykorzystaniem walców obronnych terenu ochranianego (rejon odpowiedzialności).
- Współdziałanie z lokalnymi samorządami oraz jej administracją, na rzecz niesienia pomocy ludności oraz środowisku, w sytuacji klęski żywiołowej oraz innych zagrożeń.
- Uczestniczenie w wychowaniu wojskowym społeczeństwa, poprzez szerzenie postawy patriotycznej (np. tworzenie, wspomaganie różnego rodzaju instytucji patriotycznych).

Cele Wojsk Obrony Terytorialnej w czasie kryzysu:

- Zapewnienie osłony strategicznej państwa w rejonie kryzysu. Przejawem takiego działania będzie ochrona i obrona granic państwowych, jak również ważnych obiektów znajdujących się na terenie kraju.
- Zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego oraz ochrona ludności, poprzez wspieranie działań ogniw pozamilitarnych.
- Zapewnienie osłony rozwijania wojsk operacyjnych (mobilizacyjnego oraz operacyjnego), a także innych elementów obrony państwa.

Cele Wojsk Obrony Terytorialnej w czasie wojny:

- Obrona i ochrona ważnych obiektów i rejonów na terytorium kraju.
- Niszczenie wojsk agresora, w sytuacji kiedy jego wojska znajdują się na terytorium RP oraz ewentualne paraliżowanie jego ruchu lądowego.
- Uniemożliwianie agresorowi zajęcia, utrzymania oraz kontroli określonego terenu.
- Stwarzanie własnym albo sojusznicznym wojskom operacyjnym warunków, które pozwolą na dogodnie manewrowanie oraz uderzanie na wroga lub ewentualną obronę.
- Zapewnienie obrony i ochrony zdrowia, życia oraz mienia obywatelom RP, jak również środowiska i majątku narodowego.
- Zapewnienie bezpieczeństwa oraz sprawności funkcjonowania polskich władz, jak również instytucji w rejonach zagrożonych.

Funkcje Wojsk Obrony Terytorialnej

Z celu Wojsk Obrony Terytorialnej wynikają ich funkcje [R. Jakubczak, 2002, s. 293-295]. Są one jednocześnie pochodną funkcji systemu obrony terytorialnej. Wojska Obrony Terytorialnej to jego podstawowe elementy militarne.

Biorąc pod uwagę cel Wojsk Obrony Terytorialnej, należy przyjąć, iż w związku z tym powstaje konieczność powierzenia im funkcji:

- bojowej,
- społeczno-twórczej,
- narodowotwórczej,
- państwowotwórczej,
- humanitarnej.

Funkcja bojowa odnosi się do prowadzenia, przez Wojska Obrony Terytorialnej, walki, a także zabezpieczenia na rzecz wojsk operacyjnych, jak również działań, które mają na celu wspomaganie pozamilitarne ogniw obronnych.

Funkcje: społeczno-twórcza, narodowotwórcza oraz państwowotwórcza przejawiają się w tym, że Wojska Obrony Terytorialnej umacniają świadomość społeczną, narodową, państwową u obywateli, jak również pomagają w tworzeniu oraz podtrzymywaniu więzi społeczno-terytorialnych na lokalnym poziomie. Dzieje się to pomiędzy formacjami wojskowymi a grupami społecznymi, takimi jak: młodzież, uczniowie, grupy lokalnej społeczności oraz

różnego rodzaju stowarzyszeniami pro-obronnymi, jak również administracją państwową oraz samorządową.

Funkcja humanitarna, tj. ratownicza oraz ochronna. Przejawia się w realizacji przez Wojska Obrony Terytorialnej działań na rzecz ludności w sytuacji, kiedy zagrożone jest ich życie i mienie (w okresach występowania i trwania katastrof), zakłóceń porządku publicznego, jak również podczas klęsk żywiołowych (tj. czas występowania poza okresem wojny, poniżej poziomu wojny, w czasie kryzysu wywołanego nie przez zagrożeniami militarne). Istnieje możliwość wystąpienia owej funkcji podczas zagrożenia militarnego lub okresu wojny. Jednak będzie ona ograniczona przez funkcję bojową, a tym samym przyjmie charakter wtórny.

Obrona przed zagrożeniami (zewnętrznymi i wewnętrznymi) jest jedną z najważniejszych funkcji państwa i ma charakter powszechny. Dla osiągnięcia optymalnego poziomu potencjału obronnego, państwo ma możliwości przekształcania wszelkich zasobów materialnych i osobowych własnych obywateli w określoną siłę obronną, pozwalającą skutecznie oddalać zagrożenia bądź minimalizować ich skutki i efektywnie im przeciwdziałać [R. Jakubczak, 2002, s. 295].

Uwarunkowanie powołania Wojsk Obrony Terytorialnej

Pierwszym krokiem do stworzenia struktury Wojsk Obrony Terytorialnej w Polsce była decyzja Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej [Decyzja Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej]. „Decyzja wchodzi w życie z dniem podpisania” [Decyzja Nr 503/MON, § 15].

Minister Obrony Narodowej, zgodnie ze swoimi kompetencjami, decyzją Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej [Decyzja Nr 503/MON, § 1-15] powołuje do istnienia Biuro do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej (z dniem 18 stycznia 2016 r.), które jest jednostką organizacyjną bezpośrednio podporządkowaną Ministrowi Obrony Narodowej. Jej gotowość do działania datuje się na 1 lipca 2016 r., zaś Pełnomocnik Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej zajmuje stanowisko Dyrektora Biura. Traktują o tym § 1-3 owej decyzji.

W § 4 wymienione zostały zadania Biura. Należą do nich:

- przygotowywanie propozycji kierunków realizacji zadań w zakresie tworzenia obrony terytorialnej w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- wyznaczenie kierunków zmian w przepisach prawa;
- przygotowywanie aktów prawnych związanych z tworzeniem obrony terytorialnej w Polsce, a także systemu obronnego państwa;
- współpraca z Ministrem Obrony Narodowej, poprzez przedstawianie opinii oraz rekomendacji dotyczącej realizowanych zadań;

- wykonywanie innych zadań w zakresie obrony terytorialnej, zleconych przez Ministra Obrony Narodowej.

Wymienione wyżej zadania oraz inne, związane z obroną terytorialną zadania, uwzględnia się w planach oraz programach rozwoju, a także modernizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Paragraf 6 Decyzji Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej zobowiązuje Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, wyznaczając mu termin do dnia 8 stycznia 2016 r., oraz obliguje go do przedstawienia Szefowi Sztabu Generalnego Wojska polskiego wniosku związanego z organizacją etatową, dotyczącą zadań wymienionych w § 4.

Z kolei do dnia 15 stycznia 2016 r. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, zobowiązany został na podstawie §7, do przedstawienia Ministrowi Obrony Narodowej dokumentów organizacyjno-etatowych (o których mowa w §6).

W celu opracowania koncepcji organizacji oraz funkcjonowania obrony terytorialnej w strukturach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej powołuje się zespół złożony z Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Dyrektora Biura do spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej oraz Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych.

Paragraf 9 zobowiązuje obecnego Podsekretarza Stanu w Ministerstwie obrony Narodowej, do spowodowania korekty obowiązującego limitu zatrudnienia. Jest to wywołane potrzebą realizacji niniejszej decyzji.

Z kolei Dyrektor Generalny Ministerstwa Obrony Narodowej zobowiązany został na mocy omawianego aktu prawnego, do uwzględnienia zmian w projekcie obwieszczenia Ministra Obrony Narodowej, które dotyczyć będą wykazu jednostek organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej.

Omawiany akt prawny zobowiązuje osoby, które zajmują stanowiska kierownicze w Ministerstwie Obrony Narodowej oraz resorcie obrony narodowej, do udzielenia niezbędnej pomocy przy tworzeniu Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej.

Minister Obrony Narodowej swoją decyzją zobowiązał:

- Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego do zapewnienia ochrony kontrwywiadowczej prac Biura.
- Dowódcę Garnizonu Warszawa, aby w terminie do dnia 18 stycznia 2016 r. zapewnił wszystkie niezbędne rzeczy, potrzebne do prawidłowego funkcjonowania Biura. Zadania te omówione są w § 13, punkty 1-5.
- Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, do wykonania decyzji (która traktuje o zakresie realizacji tworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej) oraz przedstawienia Ministrowi obrony Narodowej informacji w tej sprawie (do dnia 25 stycznia 2016 r.).

Pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej, do wykonania decyzji w zakresie realizacji zadania określonego w § 2 i przedstawienia Ministrowi Obrony Narodowej informację w tej sprawie (do dnia 5 lipca 2016 r.). „Biuro stanowi jednostkę organizacyjną bezpo-

średnio podporządkowaną Ministrowi Obrony Narodowej i osiągnię gotowość do działań do dnia 1 lipca 2016 r.” (Decyzja Nr 503/MON, § 2).

Podsumowanie

Reasumując, należy podkreślić, iż wobec współczesnych zagrożeń militarnych oraz niemilitarnych, istnieje potrzeba funkcjonowania Wojska Obrony Terytorialnej. Istotna jest natomiast odpowiednia koncepcja organizacyjno-strukturalna, która pozwoli wykorzystać w maksymalny sposób żołnierzy, służących w strukturach Wojsk Obrony Terytorialnej.

Wojska Obrony Terytorialnej jako masowy komponent sił zbrojnych są odpowiedzialne są za właściwe funkcjonowanie systemu obronnego państwa, a także mogą realizować zadania z zakresu obrony militarnej obiektów oraz obszarów na terytorium całego kraju. Są odpowiedzialne za wyznaczony rejon. Wojska OT są również zasadniczą siłą, która wspiera władze lokalne w realizacji ich zadań, do których należy obrona niemilitarna, także w rejonach niewyznaczonych. Wymaga to zatem, ażeby Wojska Obrony Terytorialnej posiadały taką strukturę organizacji, jak również funkcjonowały w taki sposób, aby ciągle były przygotowane na ewentualne działania, oraz mogły być w pełni przydatne ekonomicznie i strategicznie. Pozwoli to podnieść poziom bezpieczeństwa obywateli, a tym samym instytucji państwa [R. Jakubczak, 2014, s. 289].

Można zatem przyjąć, iż Wojska Obrony Terytorialnej są powszechną formą przygotowania wojskowego, a także wykorzystania potencjału społeczeństwa do ochrony oraz obrony danego regionu (*Koncepcja Strategiczna Obrony Terytorialnej Polski w XXI wieku*).

Wojska Obrony Terytorialnej to militarny komponent, który razem z wojskami operacyjnymi stwarza możliwości skutecznej obrony kraju, w każdym czasie, tj. w okresie pokoju – odstrasza; w czasie kryzysu – zwiększa potencjał obronny; podczas agresji – bezpośrednio broni; w czasie okupacji – stwarza opór; podczas odzyskiwania wolności oraz suwerenności – przyczynia się do aktywnego udziału, zmierzającego do wyzwolenia państwa [R. Jakubczak, 2002, s. 294].

Literatura podmiotu:

- Jakubczak R. (2002), *Wojska Obrony Terytorialnej*, Warszawa: BELLONA.
- Jakubczak R. (2014), *Współczesne Wojska Obrony Terytorialnej*, Warszawa: BELLONA.
- *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2002), Warszawa: AON, wydanie drugie.
- *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2008), Warszawa: AON, wydanie szóste.

Źródła internetowe:

- *Koncepcja Strategiczna Obrony Terytorialnej Polski w XXI wieku*, <https://obronanarodowa.pl/artykuly/display/koncepcja-strategiczna-ot-wedlug-plk-r-dr-hab-jozefa-marczaka> (dostęp: 23.07.2018).

- *Traktat Północnoatlantycki*,
https://www.nato.int/cps/su/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=pl (dostęp: 25.07.2018), art. 5.
- *Wojska Obrony Terytorialnej*,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojska_Obrony_Terytorialnej (dostęp: 23.07.2018).
- *Wojska obrony terytorialnej*,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojska_obrony_terytorialnej, (dostęp: 25.07.2018).

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (Dz. U. z 2013 r. poz. 189 i 852, z 2014 r. poz. 932 oraz z 2016 r. poz. 2138),
- Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dn. 23 grudnia 2016, poz. 2138),
- Ustawa z dnia 17 listopada 2006 r. o systemie oceny zgodności wyrobów przeznaczonych na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. U. poz. 1700, z 2010 r. poz. 1228, z 2011 r. poz. 528 oraz z 2017 r. poz. 32),
- Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 2164, z późn. zm.),
- Decyzja Nr 503/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 grudnia 2015 r. w sprawie utworzenia Biura do Spraw Utworzenia Obrony Terytorialnej.

Literatura przedmiotu:

- Jakubczak R. (2002), *Wojska Obrony Terytorialnej*, Warszawa: BELLONA.
- Jakubczak R. (2014), *Współczesne Wojska Obrony Terytorialnej*, Warszawa: BELLONA.
- *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2002), Warszawa: AON, wydanie drugie.
- *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* (2008), Warszawa: AON, wydanie szóste.
- „Trybuna”. 11.05.2000, Prawda pod przykryciem, Nr 109.
- Jakubczak R. (1991), *Działania precyzyjne i nietypowe*, nr 6.
- Jakubczak R. (1991), *Myśl wojskowa*, nr 6.
- Toffler A., H. (1997), *Wojna i antywojna*, Warszawa.

Źródła internetowe:

- *Koncepcja Strategiczna Obrony Terytorialnej Polski w XXI wieku*,
<https://obronanarodowa.pl/artykuly/display/koncepcja-strategiczna-ot-wedlug-plk-r-dr-hab-jozefa-marczaka> (dostęp: 23.07.2018).
- *Traktat Północnoatlantycki*,
https://www.nato.int/cps/su/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=pl (dostęp: 25.07.2018), art. 5.
- *Wojska Obrony Terytorialnej*,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojska_Obrony_Terytorialnej (dostęp: 23.07.2018).
- *Wojska obrony terytorialnej*,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojska_obrony_terytorialnej, (dostęp: 25.07.2018).
- *Hierarchia aktów prawnych*,
<http://www.gazetaprawna.pl/encyklopedia/prawo,hasla,333887,akty-prawne.html> (dostęp: 20.07.2018r.),
- *Wojska Obrony Terytorialnej*, <http://www.mon.gov.pl/obrona-terytorialna/> (dostęp: 21.07.2018).

Mgr Adrian Rosłon – doktorant w Instytucie Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach; specjalności naukowe lub zawodowe: pedagogika (edukacja dla bezpieczeństwa); zakres zainteresowań badawczych: prawne aspekty bezpieczeństwa, pedagogika rodziny, edukacja dla bezpieczeństwa, bezpieczeństwo człowieka i obywatela, adres e-mail: adrian-roslon@wp.pl.

Adrian Rosłon, MA – PhD student at the Institute of Social Sciences and Security at the Faculty of Humanities at the University of Natural Sciences and Humanities in Siedlce.

Contact details / Dane kontaktowe:

Adrian Rosłon
UPH Siedlce, ul. Żytnia 39
08-110 Siedlce